

*Др Зоран Миладиновић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0002-6531-6570*

*Преглењдни научни рад
УДК: 347.78
DOI: 10.46793/UPSSXII.655M*

**ПРАВО АУТОРА НА ДАВАЊЕ ПРИМЕРАКА АУТОРСКИХ
ДЕЛА У ЗАКУП И НА ПОСЛУГУ У ПРАВУ ЕУ
И ПРАВУ СРБИЈЕ
- Усклађеност прописа - ***

Резиме

У овом раду аутор се бави питањима давања у закуп и на послугу примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права, као и праву аутора и субјеката заштите сродних права на потраживање дела накнаде од прихода који лица која се баве давањем примерака ауторских дела на послугу остваре. У питању су два посебна права аутора и субјеката заштите сродних права различита по правној природи. Ова права у прописе ЕУ уведена су са циљем да се заштите економски интереси аутора и субјеката заштите сродних права који су постали угрожени из више разлога: постојањем института исцрпљења овлашћења на стављање примерака дела и предмета заштите сродних права у промет, развојем технологије подобне за умножавање ауторских дела и предмета заштите сродних права и појавом субјеката који се у виду занимања баве давањем примерака ауторских дела на послугу.

Давање примерака неких ауторских дела у закуп и на послугу (нарочито примерака рачунарских програма) данас је много исплативије него њихова продаја, тако да аутори, односно носиоци ауторских права све више користе ово право, јер тиме не „кидају“ везу са примерком ауторског дела а остварују боље приходе него да врше продају. Када су у питању књижевна ауторска дела, одавно је позната чињеница да се давањем на послугу баве јавне библиотеке.

---

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

Након свеобухватне анализе релевантних извора права ЕУ и решења садржаних у закону о ауторском и сродним правима Србије, аутор закључује да су одредбе српског права у потпуности усклађене са најновијим решењима овог питања у прописима ЕУ.

Кључне речи: аутор, ауторско дело, ауторско и сродна права, примерци ауторског дела, закуп, послуга, накнада.

1. Увод

Субјективно ауторско право је сложено грађанско право. Његову садржину чини скуп личноправних и имовинскоправних овлашћења - права.¹ Већина овлашћења аутора су апсолутног - искључивог дејства, али има овлашћења која су неискључивог - релативног дејства. Посматрано са аспекта заштите економских интереса аутора искључива имовинскоправна овлашћења представљају срж субјективног ауторског права. Према овим овлашћењима искључиво је аутор овлашћен да искоришћава своје ауторско дело или да другоме дозволи да његово ауторско дело искоришћава (позитиван аспект овлашћења) као и да се супротстави свакоме ко његово ауторско дело искоришћава без његове сагласности (негативан аспект овлашћења). Исти принцип важи и када су у питању субјекти заштите сродних права. У првобитним прописима који су уређивали заштиту ауторског права, листа имовинскоправних овлашћења аутора била је скромна. Углавном се састојала од овлашћења аутора на умножавање ауторског дела, на стављање примерака ауторског дела у промет, на извођење или представљање ауторског дела и сл. Како су се шириле техничке могућности за искоришћавање ауторских дела (појављивали су се нови облици искоришћавања ауторских дела) проширивана је и листа имовинско-правних овлашћења аутора, али и права сродних ауторском праву. Томе је нарочито допринела појава савремене технике умножавања ауторских дела и предмета заштите сродних права, и постојање

---

¹ Полазећи од правне природе субјективног ауторског права као јединственог *sui generis* права које се састоји од две врсте овлашћења-личноправних и имовинскоправних у стручној литератури се говори о личноправним и имовинскоправним овлашћењима, што мислимо да је исправније. Законски прописи и ЕУ и наш Закон о ауторском и сродним правима, међутим уместо две основне врсте овлашћења аутора користе термин лична и имовинска права. Имајући у виду да је у стручној литератури а у складу са монистичким концептом правне природе субјективног ауторског права која је доминантна, уобичајено коришћење термина личноправна и имовинскоправна овлашћења, у овом раду ћемо користити термин „овлашћење“, будући да је право шири појам од конкретног овлашћења. Детаљније о овом питању видети код: Марковић, С., *Ауторско право и сродна права*, Београд, 1998, стр. 103 и 170.

института исцрпљења овлашћења на стављање примерака дела у промет², уношење у прописе о ауторском праву рачунарских програма као врсте књижевног дела и др.

Ипак, са аспекта потребе заштите економских интереса аутора и субјеката заштите сродних права појава субјеката који се професионално баве услугама давања примерака ауторских дела у закуп и на послугу одиграли су кључну улогу.³ Наиме, захваљујући институту исцрпљења овлашћења на стављање примерака дела у промет, власник примерка дела и предмета заштите сродног права, могао је истим не само да слободно располаже, већ и да исто умножи у један или више примерака (копирањем, снимањем или на неки други начин) али и да тако умножене примерке дела и предмете заштите сродних права даје у закуп и на послугу. На тај начин наносена је материјална штета ауторима, јер је дошло до опадање тражња за куповином примерака њихових ауторских дела и предмета заштите сродних права. Овај проблем уочен је релативно давно, и то најпре на примеру давања примерака књижевних дела на послугу од стране јавних библиотека.⁴ Давање примерака дела у закуп или на послугу, као облик професионалне-услужне делатности, има негативан утицај на економске интересе аутора, јер опада интерес лица за куповином примерака ауторских дела. Имајући то у виду, у ауторском праву пронађен је релативно добар механизам да се заштите економски интереси аутора и субјеката заштите сродних права. Проблем је решен тако што је ауторима одређених дела (не свима) признато ново искључиво овлашћење на давање примерака дела у закуп и на послугу, чиме је искључена могућност да то чини лице које је до примерка дела дошло на законит начин. С друге стране, када је реч о субјектима који се професионално баве давањем примерака дела на послугу ауторима је признато ново релативно овлашћење, тј. признато им је право на део накнаде, тзв. „тангијема“, од прихода који ови субјекти остваре давањем примерака ауторских дела на послугу.

---

² Под исцрпљењем овлашћења на стављање примерака ауторског дела у промет подразумева се престанак овлашћења аутора, који је својом вољом пустио у промет примерке дела, или су то учинила друга лица са његовом дозволом да даље врши ово овлашћење. Конкретно то значи да захваљујући институту исцрпљења, власник примерка дела који је до примерка дела дошао захваљујући првом пуштању примерка дела у промет, од стране аутора или од другог овлашћеног лица, и који има намеру да ставља (или ставља) тај примерак дела у промет, не мора за то тражити сагласност аутора примерака дела, нити му за то мора плаћати накнаду, а исто тако и свако следеће лице које дође до примерка дела, истим може слободно располагати, без обавезе да за то тражи сагласност аутора дела. Марковић, С., Миладиновић, З., *Ауторско право и сродна права*, Крагујевац, 2008, стр. 106.

³ Миладиновић, З., *Услуге давања у закуп и на послугу примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права*, Зборник радова: XXI век - век услуга и Услужног права, књ. VI, Крагујевац, 2011, стр. 233.

⁴ Марковић, С., *нав. дело*, стр. 194.

Искључиво овлашћење аутора на давање примерака ауторског дела у закуп и на послугу први пут је предвиђено одговарајућим актом Европске економске заједнице 1992. године (данашње ЕУ), после чијег усвајања је ово овлашћење најпре унето у свим државама чланицама тадашње ЕЕЗ, односно данашње ЕУ, али и у прописима о ауторском праву оних држава које нису чланице ЕУ, што је био случај и са тадашњом СРЈ, односно данашњом Србијом.

У овом раду бавићемо се управо овим питањима, тј. овлашћењу аутора на давања примерака ауторског дела у закуп и на послугу према прописима ЕУ и прописима о ауторском праву Србије, односно усклађености одредаба Закона о ауторском и сродном правима Србије са правом ЕУ. Искључиво овлашћење аутора на давање примерака ауторских дела у закуп и на послугу односи се и на неке субјекте заштите сродних права, па ће у том смислу и права ових лица бити предмет разматрања,

2. Право аутора на давање примерака ауторских дела у закуп према међународним прописима

Бернска конвенција о заштити књижевних и уметничких дела (даље: БК)⁵ као најстарији и најважнији међународни извор ауторског права ни у изворном тексту ни у каснијим изменама не предвиђа право аутора на давање примерака ауторског дела у закуп и на послугу. То прво не предвиђа ни Светска - Универзална конвенција о ауторском праву (даље УК).⁶ Тек новији прописи усвојени на међународном нивоу предвиђају ово право за ауторе и субјекте заштите сродних права. Тако је Споразумом о трговинским аспектима права интелектуалне својине (даље: *TRIPS*) - *Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights-TRIPS*, који је усвојен 1993⁷ у чл. 11 предвиђена обавеза за државе чланице да установе искључиво право аутора на давање примерака ауторског дела у закуп и то бар за рачунарске програме и филмска дела. Према чл. 14, ст. 3 држава чланица не мора установити ово право аутора на филмским делима, уколико давање у закуп примерака тих дела није у тој држави довело до битног угрожавања интереса аутора због прекомерног обима приватног умножавања тих дела.

Полазећи од одредаба *TRIPS*-а Уговором о ауторском праву Светске организације за интелектуалну својину - *Copyright Treaty World Intellectual Property Organization* (даље: *WIPO UAP*)⁸ ово овлашћење аутора предвиђено је као минимално. Тако је у чл. 7 УАП прописана обавеза за државе чланице да

---

⁵ Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори, бр. 15/75.

⁶ Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми, бр. 54/73.

⁷ Текст Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине објављен у Бесаровић, В., Жарковић, Б., *Интелектуална својина-међународни уговори*, Београд, 1999.

⁸ Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 13/2002.

уведу искључиво овлашћење аутора на давање примерака дела у закуп, с тим да је оно ограничено само на рачунарске програме, филмске дела и дела инкорпорисана на носачу звука.

Када су у питању права сродна ауторском праву тек је Уговором о интерпретацијама и фонограмима Светске организације за интелектуалну својину-*Performances and Phonograms Treaty World Intellectual Property Organization* (даље: *WIPO UIF*)⁹, ово овлашћење признато интерпретаторима и произвођачима фонограма.

3. Право аутора на давање примерака ауторских дела у закуп и на послугу према прописима ЕУ

Распрострањеност искоришћавања ауторских дела и предмета заштите сродних права путем давања примерака дела у закуп и на послугу, захтевала је решавање овог проблема на међународном, регионалном и националном нивоу.¹⁰ Другим речима, дошло се до закључка да је ауторима одређених дела и субјектима заштите сродних права у садржину искључивих овлашћења потребно признати и посебно овлашћење на основу кога би искључиво они били овлашћени да дају примерке ауторских дела и предмете заштите сродних права у закуп и на послугу, односно да им буде признато право да они другим субјектима могу да дозволе и забране да њихове заштићене примерке ауторских дела и предмете заштите сродних права дају у закуп и на послугу. Када је реч о давању примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права на послугу дошло се до закључка да овим субјектима треба признати право на потраживање дела накнаде у случају када субјекти који се професионално баве давањем примерака ауторских дела на послугу. Као и у већини других случајева, најпре је ово овлашћење за ауторе предвиђено Директивом бр. 92/100/ЕЕЗ о праву давања у закуп и на послугу, као и одређеним правима сродним ауторском праву у области интелектуалне својине из 1992. године (даље: Директива 92/100)¹¹.

Директивом је *prvi put* било предвиђено искључиво овлашћење аутора, интерпретатора, произвођача фонограма и видеограма да дозволе или забране другима да примерке дела дају у закуп или на послугу.¹² Директивом је такође било предвиђено да земље чланице могу ово овлашћење искључити из садржине искључивих овлашћења аутора за одређене врсте ауторских дела и одређене врсте корисника њихових дела (библиотеке на пример).

---

⁹ Исто.

¹⁰ Parker, J., *Право јавног рентирања* (ПЈР), Зборник радова: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, Београд, 2003, стр. 51.

¹¹ Сл. лист Европске уније, L 346, од 27.11. 1992.

¹² Миладиновић, З., *Директива Савета Европске заједнице о праву давања у закуп и на послугу, као и о одређеним правима сродним ауторском праву у области интелектуалне својине*, Европско законодавство, бр. 4/2004, стр. 64.

После две мање измена¹³ Директива бр. 92/100 из 1992. је 2006 године замењена новом Директивом бр. 2006/115/ЕЗ Европског парламента и Већа од 12 децембра 2006. године, која је према чл. 15 исте ступила на снагу 20-тог дана од њеног објављивања у Службеним новинама ЕУ,¹⁴ тако да ће приказ права аутора и субјеката заштите сродних права за потребе овог рада бити приказан према одредбама ове директиве.

Поред уводног дела (преамбуле) у коме се, у складу са праксом ЕУ, веома опширно наводе разлози за доношење ове нове Директиве, она садржи 16 одредби распоређених у три одељка (поглавља).

У првом поглављу (чл. 1-6) дефинисан је појам давања у закуп и на послугу примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права, субјекти којима треба признати искључиво овлашћење да дозволе или забране давање у закуп и на послугу примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права и начин остваривања овог овлашћења-индивидуално или колективно (чл. 2 и 3), домен примене Директиве у односу на рачунарске програме (чл. 4), право на накнаду за давање у закуп и на послугу (у случају када је аутор или субјект заштите уступио ово овлашћење на произвођача фонограма или филмског продуцента) и немогућност да се аутор унапред одрекне права на накнаду (чл. 5) и могућност да државе чланице поједине кориснике ослободе обавезе плаћања накнаде за коришћење ауторских дела (чл. 6).

У другом поглављу (чл. 7-10) уређено је питање садржине права субјеката заштите сродних права, као и право држава чланица да, у складу са одредбама Римске конвенције (Конвенције о заштити уметника извођача, произвођача фонограма и установа за радиодифузију)¹⁵ у одређеним случајевима могу предвидети ограничења искључивог овлашћења субјеката заштите сродних права.

У трећем поглављу (чл. 11. и 16) уређена су питања примене Директиве у смислу да је чл. 11 предвиђено на која се ауторска дела и предмете заштите сродних права иста примењује (чл. 11), однос између ауторског и сродних права (чл. 12), обавезу држава чланица да ЕК обавесте о усклађености националних прописа са одредбама ове директиве (чл. 13) престанак директиве бр. 92/100 (чл. 14), ступање Директиве на снагу (чл. 15) и напомену да се Директива односи на све државе које су чланице ЕУ на дан 12. 12. 2006.

Чланом 1 Директиве прописано је да су државе чланице ЕУ обавезне да признају искључиво право ауторима оригиналних примерака и копија заштићених ауторских дела и предмета заштите сродних права да исте дају у закуп и на послугу. Ова права аутора не могу бити исцрпљена продајом или

---

¹³ Сл. новине Европске уније, L 290, од 24. 11. 1993 (измењен само чл. 11, ст. 2 директиве бр. 91/100), и Сл. новине Европске уније, L 167, од 22.6. 2001. (само чл. 11, ст. 1).

¹⁴ Сл. лист Европске уније, L 376 од 22. 12. 2006.

¹⁵ Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 13/2002.

другим чином дистрибуције оригиналних примерака или копија предмета заштите на које се директива односи.

Према чл. 2. ст. 1 тач. а, у смислу ове директиве, под давањем у закуп предмета заштите подразумева се њихово стављање на располагање за употребу, на ограничено време и за економску или комерцијалну, директну или индиректну намену.

Под давањем на послугу предмета заштите подразумева се њихово стављање на располагање за употребу на ограничено време, а не за директну или индиректну, економску или комерцијалну намену, ако се употреба врши од стране установа доступних јавности (чл. 2. ст. 1 тач. б).

Искључиво овлашћење субјекта права не престаје ни онда када је примерак дела пуштен у промет. То конкретно значи да субјект задржава ово овлашћење и у односу на примерке дела који су пуштени у промет, ако се такав примерак дела издаје у закуп или на послугу на комерцијалној основи.

Искључиво овлашћење на давање примерака ауторских дела или предмета заштите сродних права у закуп или на послугу припада:

- аутору дела и то како оригинала тако и копија његових дела;
- уметнику извођачу (интерпретатору), у односу на снимке његових извођења (снимке интерпретације);
- произвођачу фонограма, у односу на његове фонограме;
- продуценту првог снимка, у односу на оригинале и копије његовог филма.

Чланом 2. ст. 1 тач. ц. појашњен је појам филма у смислу да се под филмом у смислу ове Директиве сматра "кинематографско или аудио-визуелно дело или анимирана секвенца праћена звуком или не".

Исто тако, чл. 1. ст. 2. појашњено је ко се у смислу ове Директиве сматра субјектом заштите код кинематографског дела. Тако се аутором, или једним од аутора, сматра редитељ кинематографског или аудиовизуелног дела. Државе чланице могу предвидети да се код филмских дела коаутором сматрају и друга лица.

Према ст. 3. чл. 2. Директиве овлашћења призната овом Директивом не припадају ауторима грађевински реализованим делима архитектуре и примењених уметности. Овај изузетак је разумљив ако се има у виду практична функција дела примењених уметности као и проблеми који би настали када би се иста односила и на грађевински реализована дела архитектуре.

Право на давање примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права предвиђена овом директивом могу бити предмет располагања (уговором о лиценци и сл).

Уколико је између уметника извођача, односно интерпретатора, и произвођача филмског дела закључен уговор о производњи филмског дела, подразумева се, осим ако није другачије уговорено, да је уметник извођач, односно интерпретатор, уступио произвођачу филма и право на давање примерака дела у закуп или на послугу. Такав уговор мора да садржи одредбу о

правичној накнади за уметника извођача, односно интерпретатора, од давања примерака дела у закуп или на послугу (чл. 3. ст. 6. Директиве).

У случају када је субјект заштите своје овлашћење на давање у закуп и на послугу уступио неком другом лицу (произвођачу фонограма, филма и сл.), он се не може унапред одрећи права на потраживање дела накнаде од прихода оствареног давањем у закуп и на послугу његових примерака ауторских дела (чл. 5, ст. 1 директиве).

Остваривање права на потраживање дела накнаде од давања у закуп и на послугу може се поверити организацијама за колективно остваривање ауторског и сродних права.¹⁶

Због чињенице да се неке врсте ауторских дела (нарочито књижевних) дају на послугу и то од стране субјеката који се том врстом делатности баве професионално (библиотеке), као и чињенице да се та делатност обавља у циљу културног уздизања, чл. 6. Директиве је предвиђено да државе чланице могу предвидети да у односу на одређене субјекте (библиотеке) искључиво овлашћење субјеката права нема дејства. Другим речима, државе чланице могу да предвиде да неће постојати повреда искључивог овлашћења на давање примерака дела на послугу уколико давање врше библиотеке. Услов је да се аутору призна право бар на део накнаде коју библиотеке остваре давањем примерака ауторских дела на послугу.

У сваком случају државе чланице морају водити рачуна да висина накнаде не буде у нескладу са “циљевима културне промоције”.

У одређеним случајевима државе чланице могу да предвиде да се неке установе ослободе обавезе плаћања било какве накнаде на име коришћења ауторских дела (чл. 6, ст. 3 Директиве).

4. Право субјеката заштите сродних права на давање својих предмета заштите у закуп и на послугу

Као што се из самог назива Директиве види, она се поред признавања искључивог овлашћења ауторима да другоме дозволе или забране давање у закуп или на послугу примерака ауторских дела, она се односи и на прописивање одређених овлашћења за субјекте заштите сродних права. Овим субјектима заштите посвећено је Поглавље II (чл. 7-11).

Чланом 7. Директиве прописана и додатна заштита за одређене субјекте заштите сродних права предвиђајући да државе чланице треба да дозволе или забране:

а) за уметнике извођаче-интерпретаторе искључиво овлашћење да дозволе или забране снимање својих извођења;

---

¹⁶ Миладиновић, З., *Регулатива ЕУ из области ауторског и сродних права*, Европско законодавство, бр. 1/2002, стр. 44.

б) за радио-дифузне организације искључиво овлашћење да дозволе или забране снимање својих емисија, било да су те емисије преношене жичано или бежично, укључујући и пренос кабелом или преко сателита.

Кабловски дистрибутери немају напред наведено право (под б) у случају када преко кабла само реемитују емисије радиодифузних организација (чл. 7, ст. 3 Директиве).

За извођаче-интерпретаторе, државе чланице су обавезне да предвиде искључиво право да другоме дозволе или забране емитовање бежичним путем и преношење јавности њихових извођења, осим када се код самог извођења ради о већ емитованом извођењу или је извођење начињено са снимка. Када се фонограм објављен у комерцијалне сврхе или се репродукција таквог фонограма користи за емитовање бежичним путем или за било какво чињење доступним јавности, државе чланице су обавезне да предвиде да корисник плати одговарајућу накнаду која се дели између извођача и произвођача фонограма. Ако између извођача и произвођача фонограма није предвиђен начин поделе накнаде, државе могу својим прописом прописати услове расподеле те накнаде.

Радио дифузним организацијама мора се признати искључиво овлашћење да дозволе или забране бежично реемитовање њихових радиодифузних емитовања као и за саопштавање јавности њихових радиодифузних емитовања, ако се такво саопштавање обавља на местима приступачним јавности уз плаћање накнаде - улазнице (чл. 8 Директиве).

Државе чланице ЕУ су обавезне да предвиде искључиво овлашћење на стављање на располагање јавности предмета заштите предвиђених овом Директивом, укључујући њихове умножене примерке, продајом или на други начин (право дистрибуције): уметницима извођачима, у вези са фиксираним њиховим извођењима; произвођачима фонограма, у вези са њиховим фонограмима; продуцентима првих снимака филма, у вези са првим снимком и умноженим примерцима њихових филмова; организацијама за радиодифузију у вези са бележењем њихових радиодифузних емитовања.

Право дистрибуције предвиђено чл. 9 Директиве не исцрпљује се унутар ЕУ, осим када је прва продаја тог предмета заштите у ЕУ обављена од стране носиоца права или уз његову сагласност.

Право дистрибуције је у промету-може бити предмет уговора о лиценци (чл. 9 Директиве).

Државе чланице могу ограничити искључива овлашћења субјектата заштите сродних права у следећим случајевима:

- а) када се ради о коришћењу у приватне сврхе;
- б) када се предмети заштите искоришћавају у виду кратких фрагмената ради обавештавања јавности о актуелним догађајима;
- в) ради приватног снимања од стране радио-дифузне организације помоћу сопствених уређаја и за сопствене потребе;
- г) када се предмети заштите искоришћавају у сврху наставе и научних истраживања (чл. 10. ст. 1. Директиве).

Поред напред наведених ограничења, свака држава чланица може предвидети исте врсте ограничења и за извођаче, произвођаче фонограма, радиодифузне организације и продуценте филмских дела, под истим условима као што се та могућност предвиђа и за ауторе књижевних дела. У овом случају мисли се на могућност ограничења прописивањем принудне лиценце, али само под условима које допушта РК.

Наведена ограничења могу бити прописана само у одређеним, посебним случајевима где не постоји сукоб с нормалним коришћењем садржаја и на разуман начин се не доводе у питање легитимни интереси субјекта права (чл. 10, ст. 3 Директиве)

Овај вид ограничења познат је и у БК, а у одређеној мери и РК. Зато се државама чланицама оставља могућност да ограничења могу предвидети уколико су иста саобразна наведеним конвенцијама.

Искључива права аутора и субјеката заштите сродних права на давање примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права у закуп и на послугу трају онолико колико и сва друга искључива права која ауторима припадају по одредбама БК, односно по одредбама РК за сродна права. Међутим, како су земље Европске уније 1993. године усвојиле посебну Директиву о хармонизацији рока трајања ауторског права и одређених сродних права¹⁷, којом је рок трајања за ауторска дела предвиђен за живота аутора и 70 година после његове смрти, а за субјекте сродних права 50 година од првог извођења или снимања, односно издавања фонограма, и за ова овлашћења рок трајања је продужен.¹⁸

Ипак чл. 11 Директиве предвиђена је примена исте у времену. У том смислу се у ст. 1 чл. 11 наглашава да ће се иста примењивати на сва ауторска дела и предмете заштите на које се односи којима на дан 1. септембра 1994. године није истекао рок заштите.¹⁹

5. Право аутора на давање примерака ауторских дела у закуп и на послугу према ауторском праву Србије

Полазећи од наведене директиве и опредељења Србије да постане чланица ЕУ, али и од релевантних међународних извора права, пре свега одредаба Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине, наш Закон о ауторском и сродним правима из 1998 (ЗАСП)²⁰ је овом питању посветио

---

¹⁷ Сл. лист Европске уније, L 290, од 24. 11. 1993.

¹⁸ Миладиновић, З., *Директива Савета ЕЕЗ о хармонизацији рока трајања ауторског права и одређених сродних права*, Европско законодавство, бр. 3/2004, стр. 74.

¹⁹ То је датом када је ступила на снагу Директива о праву давања у закуп и на послугу бр. 92/100

²⁰ Сл. лист СРЈ, бр. 24/1998.

посебну пажњу (уводећи га први пут као искључиво овлашћење аутора и субјеката сродних права), а то чини и ЗАСП из 2009. године²¹.

Према одредби чл. 22, ст. 1 ЗАСП, аутор има искључиво овлашћење да другоме дозволи или забрани давање оригиналних или умножених примерака свог ауторског дела у закуп. Законом је прописано да се под закупом у смислу ауторског права сматра давање оригиналних или умножених примерака ауторског дела другоме на ограничено време, уз непосредну или посредну имовинску корист. Имајући у виду да се велики број ауторских дела искоришћава од стране произвођача фонограма, односно видеограма, законодавац је даље предвидео да, када је ово овлашћење аутор уступио произвођачу фонограма, односно видеограма, он има право да учествује у добити која се оствари давањем примерака фонограма, односно видеограма у закуп (чл. 22, ст. 2 ЗАСП). Ради спречавања могућих злоупотреба од стране произвођача фонограма, односно видеограма, ст. 3 истог члана предвиђено је да се аутор унапред не може одрећи права на учешће у добити, оствареној давањем у закуп примерака фонограма, односно видеограма на којима је забележено његово ауторско дело. Овлашћење на давање оригиналних или умножених примерака ауторског дела се не исцрпљује продајом или другим радњама стављање у промет оригиналних или умножених примерака ауторског дела (чл. 22, ст. 3 ЗАСП).

Због тешкоћа које могу настати давањем неких врста примерака ауторских дела у закуп, чл. 23 ЗАСП је прописано да аутор нема искључиво овлашћење на давање примерака дела у закуп ако је реч о:

1. грађевински реализованом делу архитектуре;
2. делу примењене уметности, реализованом у виду индустријског или занатског производа;
3. делу које настало или је умножено ради давања у закуп као искључивог облика искоришћавања, уговореног између аутора и власника примерка дела.

Искључење ових ауторских дела из искључивог овлашћења аутора на давање у закуп је сасвим у складу са сврхом и природом ових дела. Примера ради, када су у питању грађевине настале као грађевински реализована дела архитектуре, аутор пројекта нема право да власнику грађевине забрани давање исте у закуп, нити је власник грађевине обавезан да од аутора дела (архитекте по чијем је решењу саграђен објекат) тражи сагласност за давање објекта у закуп. Такође, аутор дела у овом случају нема право ни на накнаду од закупнине коју власник грађевине остварује издавањем исте у закуп.

Када су у питању индустријски или занатски производи израђени индустријским обликовањем, који дакле представљају дела примењене уметности (као што су разна одећа, обућа, аутомобили, и сл.) сама намена ових производа била је довољан разлог да ауторима ове врсте дела не буде признато искључиво овлашћење на давање истих у закуп, јер би тражење сагласности

---

²¹ Сл. гласник РС, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 и одлука УС 66/2019.

аутора знатно отежао пословни промет. Давање истих у закуп без сагласности аутора доводило би до свакодневне повреде ауторских права.

Што се тиче треће врсте ауторских дела тј. када је наручилац ауторско дело прибавио управо ради давања у закуп (ради експлоатације) и то је аутору било познато, логика налаже да је аутор у том случају на то пристао, а поред тога, вероватно је да је и накнаду за стварање тог дела прилагодио његовој намени. Класичан пример за то јесте филмско дело, где продуцент прибавља овлашћење за умножавање филмског дела у одређени број примерака видеограма ради давања истих у закуп.

Као искључиво овлашћење на давање примерака предмета заштите сродних права у закуп предвиђено је под истим условима и за субјекте заштите сродних права: интерпретаторе, произвођаче фонограма, видеограма, емисија и првог издавача слободног дела (чл. 116, ст. 1 тач. 3; чл. 126, ст.1 тач.а 2; чл. 131, ста. 1 тач. 3; чл. 136, ст. 1 тач. 4; чл. 140, и чл. 141, ст. 1 ЗАСП).

6. Право аутора на део накнаде од давања примерака ауторских дела на послугу

Поред давања у закуп, примерци неких ауторских дела могу се дати и на послугу. Такав начин искоришћавања ауторских дела такође може знатно утицати на економске интересе аутора. Неке земље су веома рано уочиле тај проблем и пронашле модел за отклањање негативних ефеката који погађају ауторе чији су примерци дела погодни за давање на послугу. Као што је напред већ истакнуто то је учињено увођењем института “*Права јавног рентирања.*” Прва земља која је то учинила била је Данска која је право јавног рентирања увела 1946, затим је то учинила Норвешка, 1947. године, Шведска 1954, Енглеска 1979.²² Норвешка је земља у којој аутори данас постижу најбоље резултате када је реч о остваривању накнаде по основу јавног рентирања њихових примерака ауторских дела и предмета сродних права. Наиме, у Норвешкој постоји специјални споразум између државе и аутора, назван „*Државни План за куповину Нове Норвешке Литературе,* у коме се налаже да држава мора да откупи 1000 примерака сваког белетристичког наслова и расподели их по државним библиотекама“.²³ Ипак, кључну улогу за увођење овог система обештећења аутора одиграла је Директива ЕУ о праву давања у закуп и на послугу, као и о одређеним правима сродним ауторском праву у области интелектуалне својине. Ова Директива имала је два циља: да обавезе земље чланице ЕУ (али и оне које претендују да постану чланице ЕУ) да усагласе своје националне прописе у смислу да ауторима одређених дела признају *искључиво овлашћење* на давање примерака дела у закуп; и да се ауторима чија се дела дају

---

²² Parker, J., *нав. чланак*, стр. 51.

²³ Geir, P., *О норвешком стандардном уговору за белетристику*, Зборник радова: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, Београд, 2003, стр. 32.

на послугу призна одговарајући облик накнаде за искоришћавање њихових ауторских дела. Тако, су на основу ове Директиве земље које су раније већ познавале систем јавног рентирања исти усавршиле, док земље које га раније нису познавале сада су га предвиделе својим националним законодавством²⁴.

У складу са одредбама Директиве израчунавање накнаде која припада ауторима, свака земља ово питање решава на другачији начин, али главни системи који се примењују су исплаћивање накнаде у зависности колико често се позајмљује примерак дела неког аутора (тзв. плаћање по позајмици) или се исплата врши према броју примерака дела која се налазе у библиотекама. Тако на пример, у Великој Британији, Шведској, Немачкој, Холандији, Израелу и Исланду, ауторима се исплаћује накнада у зависности од тога колико пута су позајмљене-рентиране њихове књиге. У неким земљама, као што су Канада, Аустралија, Данска и др., ауторима се исплаћује део накнаде за сваки примерак њиховог дела који се налази у библиотекама и који је намењен давању на послугу²⁵.

Пример функционисања система права јавног рентирања у Великој Британији показује да су њиме задовољни аутори својих дела. Наиме, од 1979. године, аутори у Великој Британији уживају законско право да од Владе буду плаћени за коришћење њихових дела у јавним библиотекама. Исплата се врши у зависности од тога колико пута су примерци дела неког аутора били позајмљени, а исплата се врши једном годишње, у фебруару²⁶. Систем функционише тако што сваки аутор врши пријаву канцеларији за јавно рентирање. На основу пријава служба води компјутеризован регистар сарадника (аутора) и њихових примерака дела. На месечном нивоу се прикупљају подаци о позајмљивању примерака ауторских дела од управа библиотека. Новац којим располаже фонд јавног рентирања, пошто се одбију трошкови за вођење програма, расподељује се ауторима чији су примерци дела позајмљивани. Своте мање од 5 фунти се не исплаћују, а нико не може добити више од 6.000 фунти годишње. „Ауторима се допада овај систем због прихода који им обезбеђује, а 70% писаца каже да њихов новац од права јавног рентирања представља значајан део њиховог прихода од писања.“ Поред накнаде, аутори сваке године добијају и штампану листу са подацима о томе колико пута је сваки њихов примерак дела изнајмљиван у јавним библиотекама²⁷.

По угледу на решења у упоредном законодавству, и у циљу усклађивања нашег ауторског права са Директивом ЕУ о праву давања у закуп и на послугу,

---

²⁴ Ottosen, R., *Књиге, читање и заштита права камени темељици у развоју демократије*, Зборник радова: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, Београд, 2003, стр. 15.

²⁵ Parker, J., *нав. чланак*, стр. 52.

²⁶ *Исто*, стр. 56.

²⁷ Rudolph, J. W., *Колективно остваривање репрографских права*, Зборник радова: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, Београд, 2003, стр. 61.

као и о одређеним правима сродним ауторском праву у области интелектуалне својине, ЗАСП из 2004. године, предвиђао је да аутор, у случају давања на послугу примерака ауторских дела, од стране лица чија је то регистрована делатност, има право на део накнаде коју остварују та лица (чл. 39, ст. 1 ЗАСП). Исто решење садржи и актуелни ЗАСП (чл. 40).

Према чл. 40, ст. 1 ЗАСП у случају давања на послугу оригиналних или умножених примерака ауторских дела, од стране јавних библиотека, односно других институција намењених јавности којима је то делатност, аутор има право на правичну накнаду.

Давање на послугу у смислу одредаба ЗАСП, сматра се давање оригиналних или умножених примерака ауторских дела на коришћење од стране институција намењених јавности, у временски ограниченом периоду, без остваривање непосредне или посредне имовинске користи (чл. 40, ст. 2 ЗАСП).

Ово овлашћење не припада ауторима приликом давања на послугу:

1. оригиналних или умножених примерака библиотечног материјала у националним библиотекама, библиотекама јавних образовних институција и јавних специјализованих библиотека;

2. оригиналних или умножених примерака дела примењених уметности, односно индустријског дизајна;

3. грађевина;

4. оригиналних или умножених примерака ауторских дела која међусобно позајмљују јавне институције.

Право на накнаду дела прихода који се остварује давањем ауторских дела на послугу аутори остварују само преко организације за колективно остваривање ауторског и сродних права (чл. 40, ст. 3 ЗАСП). Дужници плаћања ове накнаде су субјекти чија је привредна делатност давање примерака дела на послугу.

Као што се примећује, нашим ЗАСП је предвиђено да аутори немају ово овлашћење у односу на неке институције, односно субјекте. Искључење јавних библиотека из обавезе плаћања накнаде учињено је из разлога што је број примерака ауторских дела које библиотеке набављају ради позајмљивања релативно мали, јер библиотеке располажу скромним финансијским средствима. Поред тога, то је у складу са правом ЕУ, јер је самом Директивом (чл. 6, ст. 3) предвиђено да државе чланице могу ослободити јавне библиотеке обавезе плаћања ове накнаде. Нашим ЗАСП нису прописани износи на које аутори могу рачунати приликом давања њихових примерака ауторских дела на послугу, тако да ће то питање бити уређено тарифом организације за колективно остваривање ауторског и сродних права, будући да је ст. 3 чл. 40 ЗАСП прописано да се ово овлашћење остварује само на колективан начин.

На основу напред изложеног закључује се да су одредбе ЗАСП Србије у доброј мери усклађене са одредбама најновије Директиве ЕЕ о праву аутора на давање у закуп и на послугу примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права.

7. Закључак

Признавањем ауторима и субјектима сродних права искључивог овлашћења на давање примерака ауторских дела и предмета сродних права у закуп и на послугу, као и релативног овлашћења на потраживање дела накнаде од давања примерака њихових дела на послугу, учињен је огроман напредак у погледу заштите економских интереса аутора и субјеката заштите сродних права.

Подаци показују да у земљама у којима је систем јавног рентирања добро организован, аутори остварују добре приходе. Очигледно је да томе у великој мери доприносе организације за колективно остваривање ауторског и сродних права, преко којих, као услужних субјеката, аутори и субјекти сродних права објективно и могу остваривати ова овлашћења.

Очигледно је да је да су прописи ЕУ имали кључну улогу у признавању ових искључивих овлашћења аутора и субјеката заштите сродних права.

Добро је да су одредбе ЗАСП Србије у доброј мери усклађење са решењима из разматране директиве, али и из релевантних међународних прописа као што су одредбе *TRIPS*-а, *WIPO УАП* и *WIPO УИФ*.

*Zoran Miladinović, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

THE AUTHOR'S RIGHT TO RENT COPIES OF AUTHOR'S WORKS AND FOR SERVICE UNDER EU LAW AND SERBIAN LAW - regulatory compliance -

Summary

In this paper, the author deals with the issues of leasing and providing copies of copyrighted works and the subject of protection of related rights, as well as the right of authors and subjects of protection of related rights to claim part of the compensation from the income generated by persons engaged in providing copies of copyrighted works. In question are two special rights of authors and subjects of protection of related rights, different in legal nature. These rights were introduced into the EU regulations with the aim of protecting the economic interests of authors and subjects of the protection of related rights, which have become endangered for several reasons: the existence of the institute of exhaustion of the authority to put

copies of works and objects of protection of related rights into circulation, the development of technology suitable for duplicating copyrights works and objects of protection of related rights and the emergence of subjects who, as a profession, are engaged in providing copies of author's works.

Leasing and providing copies of some works of authorship (especially copies of computer programs) today is much more profitable than selling them, so authors, i.e. copyright holders, use this right more and more, because they do not break the connection with the copy of the work of authorship and achieve better income rather than making sales. When it comes to literary author's works, it has long been known that public libraries deal with lending.

After a comprehensive analysis of the relevant sources of EU law and solutions contained in the law on copyright and related rights of Serbia, the author concludes that the provisions of Serbian law are fully harmonized with the latest solutions to this issue in EU regulations.

Key words: *copyright and related rights, copies of the authors work, lease, service, compensation.*

Литература

- Бесаровић, В.,-Жарковић, Б., *Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине*, Интелектуална својина - Међународни уговори, Београд 1999.
- Geir, P., *О норвешком стандардном уговору за белетристику*, Зборник радова: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, Београд, 2003.
- Марковић, С., Миладиновић, З., *Ауторско право и сродна права*, Крагујевац, 2014.
- Марковић, С., *Ауторско право и сродна права*, Београд, 1998.
- Миладиновић, З., *Услуге давања у закуп и на послугу примерака ауторских дела и предмета заштите сродних права*, Зборник радова: XXI век- век услуга и Услужног права, књ. VI, Крагујевац, 2011.
- Миладиновић, З., *Директива Савета Европске заједнице о праву давања у закуп и на послугу, као и о одређеним правима сродним ауторском праву у области интелектуалне својине*, Европско законодавство, бр. 4/2004.
- Миладиновић, З., *Резултатива ЕУ из области ауторског и сродних права*, Европско законодавство, бр. 1/2002.
- Миладиновић, З., *Директива Савета ЕЕЗ о хармонизацији рока трајања ауторског права и одређених сродних права*, Европско законодавство 3/2004
- Ottosen, R., *Књиге, читање и заштита права камени темељи у развоју демократије*, Зборник радова: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, Београд, 2003.
- Parker, J., *Право јавног пентирања (ПЈР)*, Зборник радова: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, Београд, 2003.

Rudolph, J.W., *Колективно остваривање репрографских права*, Зборник радова: Модели заштите ауторских права на пољу књижевности, Београд, 2003.

Међународни прописи

Бернска конвенција о заштити књижевних и уметничких дела, Сл. лист СФРЈ, бр. 15/75.
Универзалном конвенцијом о ауторском праву, Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми, бр. 54/73.

Уговор о ауторском праву Светске организације за интелектуалну својину, Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 13/02.

Уговор о интерпретацијама и фонограмима Светске организације за интелектуалну својину, Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 13/02.

Конвенција за заштиту уметника извођача, произвођача фонограма и организација за радиодифузију, Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 13/02.

Конвенција о заштити произвођача фонограма од недозвољеног умножавања њихових фонограма, Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 13/02.

Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине - текст споразума у: Бесаровић, В., Жарковић, Б., *Интелектуална својина - Међународни уговори*, Београд, 1999.

Прописи ЕУ

Директива 92/100/ЕЕЗ од 19. новембра 1992. о давању у закуп и на послугу, као и о одређеним правима сродним ауторском праву у области интелектуалне својине, Службени лист ЕУ, L 346, 27.11. 1992., Службени лист Европске уније, L 290, од 24. 11. 1993 и Службене лист Европске уније, L 167, од 22.6. 2001.

Директива 2006/1157/ЕЕЗ Европског парламента и већа од 12. децембра 2006. о давању у закуп и на послугу, као и о одређеним правима сродним ауторском праву у области интелектуалне својине, Сл. лист ЕУ, L 376, од 12. 12. 2006.

Директива 93/98 ЕЕЗ Савета о хармонизацији рока трајања заштите ауторског права одређених сродних права, Сл. лист ЕУ, L 290, 24.11. 1993.

Директива бр. 96/94 од 11. марта 1996., о правној заштити база података, Сл. лист ЕУ, L 077, 27. 3. 1996.

Директива бр. 2004/48 од 24 априла 2004., о спровођењу права интелектуалне својине, Сл. лист ЕУ, L 157, 30. 4. 2004.

Домаћи прописи

Закон о ауторском и сродним правима, Сл. гласник РС, бр. 104/2009, Сл. гласник РС, бр. 104/2009;99/2011, 119/2012, 29/2016 и одлука УС 66/2019

Закон о ауторском и сродним правима, Сл. лист СРЈ, бр. 24/1998.